

Aurelia-Daniela Stănciulescu
(Editor)

**Provocări ale consilierii filosofice
în era digitală**

Traducere texte din limba engleză
Aurelia-Daniela Stănciulescu, Vasile Hațegan

Editura EIKON
București, 2026

Editura EIKON,
str. Calea Giulești nr. 333, sector 6, București

Editura EIKON este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS).

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

Provocări ale consilierii filosofice în era digitală
/ ed.: Aurelia-Daniela Stănciulescu; notă introd. de
Vasile Hațegan; trad. de Aurelia-Daniela Stănciulescu
și Vasile Hațegan – București: Eikon, 2026
Conține bibliografie
ISBN 978-606-49-1726-3

I. Stănciulescu, Aurelia Daniela (ed.; trad.)
II. Hațegan, Vasile (pref.; trad.)

Tipărit în România

CUPRINS

Cuvânt introductiv – Vasile Hațegan	5
Partea I. Abordări privind consilierea filosofică în mediul digital	11
De la prezența umană la mediile asistate algoritmice: Reflecții filosofice asupra formelor de consiliere asistată de inteligența artificială <i>Nadejda Chironda</i>	13
De la maieutică la algoritm. Studiu de caz despre consilierea filosofică asistată de Inteligența Artificială <i>Aurelia-Daniela Stănciulescu</i>	41
Alteritate, responsabilitate și limitele etice ale consilierii filosofice digitale: Poate avea inteligența artificială un Chip? <i>Dragoș Păian</i>	67
La granița dintre două realități. Reflecții filosofice asupra relației om-inteligență artificială din perspectiva Psihoterapiei Pozitive și a Psihoterapiei Singurătății <i>Alin Cornel Moise</i>	97
Partea a II-a. Abordări internaționale privind practica filosofică în era inteligenței artificiale	113
(Traduceri din jurnalele: <i>Philosophical Practice</i> – <i>Jurnalul APPA</i> și <i>IRCEP.eu</i>)	

Dialoguri digitale și reziliență: consilierea filosofică în era inteligenței artificiale – <i>Rotem Waitzman</i>	115
Între automatizare și autenticitate: Integrarea etică a inteligenței artificiale în consilierea filosofică <i>Rotem Waitzman</i>	143
Exodus: IA – Note despre un posibil viitor. Eseu de consiliere filosofică speculativă <i>Peter B. Raabe</i>	165

Cuvânt introductiv

Prezentul volum este continuarea seriei proiectelor editoriale demarate de asociația APCFE în anul 2019, la care sunt chemați practicieni și specialiști din mediul universitar, alături de alți cercetători dedicați domeniului practicii filosofice, care se manifestă prin specializarea consilierii filosofice, ce își face simțită prezența în tot mai multe țări. România a devenit un model de bune practici prin modul în care a organizat programe universitare de formare dedicate specializării de consilier filosofic, iar prin implicarea Asociației profesionale a consilierilor filosofici și de etică, noua specializare este recunoscută și înregistrată ca ocupație distinctă de cea a filosofului. Volumul are o abordare editorială și de cercetare aparte, care are în vedere evoluțiile contemporane ale societății umane spre mediul digital și implementarea algoritmilor de inteligență artificială, ce pot avea implicații directe și în domeniul aplicat al filosofiei, prin sprijinirea practicienilor cu noi instrumente digitale, care pot deveni „asistenți de nădejde” în consilierea filosofică.

Prezenta culegere adună în prima parte eseuri scrise de cercetători și practicieni autohtoni, care prezintă abordări originale asupra tematicii propuse de Aurelia-Daniela Stănciulescu, editorul volumului, urmate fiind de o secțiune specială cu traducerea unor lucrări de referință pe această tematică, publicate în jurnale științifice dedicate: *Philosophical*

De la prezența umană
la mediile asistate algoritmic:
Reflecții filosofice asupra formelor de
consiliere asistate de inteligența artificială

NADEJDA CHIRONDA¹

Capitolul analizează transformările produse de consilierea asistată de inteligență artificială generativă asupra experienței terapeutice, cu accent pe dimensiunile ontologice, etice și intersubiective ale întâlnirii dintre client și consilier. Pornind de la o abordare fenomenologică și filosofică, lucrarea evidențiază modul în care agenții digitali mediatizează prezența terapeutică, reorganizând ritmurile dialogului, atenția și percepția afectivă a interacțiunii.

Interacțiunea cu acești agenți generează o formă de relaționalitate simulată, care poate susține experiența cognitivă și emoțională, dar limitează adâncimea recunoașterii și vulnerabilității autentice. Cercetările recente arată că această mediere afectează încrederea, atașamentul simbolic și percepția sprijinului emoțional, evidențiind riscurile

¹ Doctorandă în cadrul Universității de Stat din Moldova, Școala Doctorală de Științe Umaniste și ale Educației, Facultatea de Filosofie, Specialitatea *Ontologie și Gnoseologie*;
chironda.nadejda@usm.md

delegării deciziilor morale către algoritmi. Analiza subliniază că consilierea asistată algoritmic constituie o mutație conceptuală, implicând transformări ontologice și etice ale întâlnirii terapeutice. Concluzia principală este că utilizarea mediilor algoritmice poate sprijini dezvoltarea personală și relațională, însă numai în condițiile reflecției critice, menținerii deciziei umane și respectării integrității experienței intersubiective.

Consilierea asistată de inteligența artificială reprezintă una dintre cele mai dinamice transformări ale practicilor de suport psihologic și filosofic contemporane. Apariția agenților conversaționali și a platformelor de sprijin bazate pe algoritmi reconfigurează felul în care se desfășoară întâlnirile terapeutice și modul în care acestea sunt trăite de practicieni și clienți. Transformarea nu se limitează la nivelul eficienței sau accesului, ci atinge zona profundă a dialogului, acolo unde se constituie ritmul, sensul și responsabilitatea interacțiunii². În practica tradițională, prezența umană susține un spațiu de recunoaștere intersubiectivă, modelat prin privire, gesturi, corectitudine afectivă și vulnerabilitate împărtășită. Agenții algoritmici reproduc doar parțial aceste dinamici prin modele lingvistice și simulări emoționale, fără a genera intenționalitate trăită sau reciprocitate reală³. Se configurează astfel o relaționalitate hibridă, unde

² Luciano Floridi, *The Ethics of Information*, Oxford University Press, Oxford, 2013, pp. 6–9.

³ Sherry Turkle, *Redescoperirea conversației: Puterea dialogului în epoca digitală*, Humanitas, București, 2023, pp. 36–37.

dimensiunile umană și tehnologică se împletesc și modifică experiența întâlnirii terapeutice. Acest cadru hibrid aduce în discuție teme privind responsabilitatea morală și încrederea. Dacă în consilierea clasică decizia etică aparține consilierului, în mediile asistate algoritmic responsabilitatea se distribuie între consilier, dezvoltatori, platformă și instituțiile de reglementare⁴. În absența unor standarde clare apar zone de ambiguitate: cine răspunde pentru un răspuns inadecvat al unui agent conversațional? Cum poate fi garantată conformitatea morală în procese parțial autonome? Ritmul accelerat al adoptării acestor tehnologii amplifică aceste dileme.

Există și o dimensiune afectivă delicată. Utilizatorii tind să dezvolte forme de atașament față de interlocutorii digitali, atribuindu-le calități empatice și percepându-i ca prezențe suportive. Simularea empatiei poate oferi confort imediat, dar nu generează spațiul de recunoaștere care apare în întâlnirea dintre două subiectivități umane⁵. Cercetările recente arată că, deși oamenii se simt ascultați, nivelul de încredere și deschidere rămâne inferior celui din întâlnirile directe. Rezultă un paradox: crește accesul la suport, dar se diminuează profunzimea relației. Din perspectivă fenomenologică, transformările actuale exprimă o

⁴ Angela Botez *Filosofia mentalului: Intenționalitate și experiment*, Editura Științifică, București, 1996, p. 11

⁵ Sherry Turkle, *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*, Basic Books, New York, 2011, pp. 54–56.

reconfigurare a prezenței. Don Ihde și Peter-Paul Verbeek arată că tehnologiile modelează percepția și structura experienței⁶. În consilierea mediată algoritmic, prezența terapeutică capătă o formă stratificată: un nivel uman, un nivel algoritmic și unul hibrid în care răspunsurile tehnologiei influențează interpretarea dialogului. Ritmurile, pauzele și ajustările subtile ale întâlnirii interpersonale sunt modelate de dinamica statistică a modelelor lingvistice⁷.

Efectele asupra intersubiectivității sunt semnificative. Cercetările asupra co-ritmicității și vulnerabilității partajate indică rolul fundamental al acordajului afectiv în relațiile de suport. Interacțiunea cu un agent digital poate reproduce structurile dialogului, dar nu participă la procese autentice de co-creație a sensului. Se conturează astfel o relaționalitate simulată, utilă din punct de vedere funcțional, dar limitată în ceea ce privește profunzimea transformării personale⁸. Actualitatea temei este accentuată de expansiunea rapidă a

⁶ Don Ihde, *Instrumental Realism: The Interface Between Philosophy of Science and Philosophy of Technology*, Indiana University Press, Bloomington, 1991, p. 74; Peter-Paul Verbeek, *Moralizing Technology: Understanding and Designing the Morality of Things*, University of Chicago Press, Chicago, 2011, p. 11.

⁷ Jesper Aagaard et al. (eds.), *Postphenomenological Methodologies: New Ways in Mediating Techno-Human Relationships*, Rowman & Littlefield, Lanham, 2018, pp. vii-x.

⁸ Alfred Schutz, *On Phenomenology and Social Relations: Selected Writings*, University of Chicago Press, Chicago, 1970, p. 165.

platformelor bazate pe inteligență artificială generativă. Acestea sunt integrate în aplicații de auto-ajutorare, intervenții de criză, contexte educaționale și servicii clinice. Deși extind accesul, pot genera și dereglări emoționale atunci când funcționează fără supraveghere umană. Se conturează astfel o nevoie de reflecție riguroasă asupra modului în care poate fi protejat nucleul relației terapeutice. Literatura din etica AI subliniază necesitatea responsabilității distribuite și a clarificării rolurilor în ecosistemele tehnologice⁹. Complementar, fenomenul dependenței simbolice și al confuziei dintre simulare și autenticitate – analizat de Turkle – indică riscul proiectării asupra algoritmilor a unor așteptări care influențează procesul de reflecție și dezvoltare personală¹⁰. Actualitatea temei rezultă din convergența între transformările profunde ale prezenței terapeutice, extinderea tehnologiilor de inteligență artificială generativă, implicațiile etice ale responsabilității distribuite și nevoia unui cadru conceptual coerent. Această convergență face ca analiza fenomenologică, etică și psihologică a consilierii asistate algoritmic să devină o prioritate pentru orientarea practicilor profesionale și a reglementărilor din anii următori.

Ipoteză

Intervenția algoritmică în practica consilierii produce o mutație în modul în care se constituie relația terapeutică, care poate fi înțeleasă printr-o

⁹ Floridi, *The Ethics of Artificial Intelligence*, pp. 60-64.

¹⁰ Turkle, *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*, pp. 85-87.

analiză integrată a mediilor tehnice, a proceselor intersubiective și a implicațiilor etice. Este important să se clarifice felul în care aceste tehnologii modelează prezența terapeutică și modul în care utilizatorii se raportează afectiv la ele, transformând consilierea dintr-un spațiu al co-existenței vii într-unul al relaționalității simulate.

Scopul este de a formula o sinteză reflexivă asupra transformărilor aduse de mediile asistate algoritmic în consiliere, integrând perspectivele din filosofia tehnologiei, etica AI și teoriile intersubiectivității, pentru a oferi un cadru conceptual util practicienilor (psihologi, consilieri, consilieri filosofici) și teoreticienilor interesați de natura contemporană a relației terapeutice.

Obiective:

- Investigarea modului în care tehnologia algoritmică devine participant activ la dinamica consilierii, nu doar instrument extern. Descrierea modificărilor produse asupra intersubiectivității și încrederii în întâlnirea terapeutică.
- Analiza raportului dintre medierea tehnologică și responsabilitatea morală a practicienilor.
- Examinarea impactului afectiv și psihologic al interacțiunii cu agenți conversaționali în roluri de suport.
- Articularea unei perspective filosofice asupra condițiilor în care consilierea asistată algoritmic poate fi integrată într-un cadru etic matur, fără a diminua caracterul profund uman al întâlnirii.

Metodologie

Capitolul se bazează pe analiza hermeneutică a literaturii existente și pe integrarea metodelor postfenomenologice, care descriu relațiile dintre om și tehnologie ca relații de co-constituire. Literatura și studiile incluse au fost selectate pe baza relevanței teoretice, actualității cercetării și impactului asupra înțelegerii relației om-tehnologie în consiliere. Sunt combinate interpretări din filosofia tehnologiei (Ihde, Verbeek, Stiegler), etica informației și a AI, psihologia digitală și relațională (Turkle, Fulmer et al.; Sedlakova & Trachsel), teoriile moderne ale intersubiectivității și studii empirice recente despre AI în consiliere. Această abordare permite o analiză reflexivă și critică a implicațiilor etice, afective și relaționale ale interacțiunii cu agenți algoritmici, urmărind articularea unui cadru conceptual unitar, critic și prospectiv pentru practica și teoria consilierii asistate algoritmic.

Argumente și Analiză.

Reconfigurarea Prezenței în Consiliere

Prezența terapeutică tradițională se desfășoară printr-o prezență corporală, ritmică și afectivă, în care fiecare micro-gest, pauză, intonație sau expresie facială contribuie la crearea unui cadru sigur și de încredere pentru client. Din perspectiva fenomenologiei relațiilor interumane, ritmul conversațional, sincronizarea corporală și atenția la subtilitățile nonverbale formează baza experienței intersubiective autentice, facilitând construirea semnificațiilor și procesul de recunoaștere și validare

afectivă¹¹. În consilierea asistată algoritmic, prezența terapeutică tradițională dobândește o structură stratificată, în care dimensiunile umană, tehnologică și hibridă se intersectează tot mai evident. Tehnologiile conversaționale – de la chatboturi terapeutice până la asistenți digitali integrați în platforme dedicate – influențează activ fluxul comunicativ, direcționând atenția, organizând răspunsurile și modul în care utilizatorul trăiește întâlnirea.

Postfenomenologia consideră tehnologia un mediator care reorganizează percepția și generează o formă distinctă de realitate trăită¹². În acest context, mediile algoritmice modifică ritmurile dialogului și tonalitățile afective ale interacțiunii, conturând o relaționalitate hibridă în care semnificațiile se formează din interacțiunea continuă dintre interlocutorul uman și agentul digital. De exemplu, chatbots terapeutici precum Woebot sau Wysa sunt concepuți să genereze răspunsuri empaticе prin analiza statistică a limbajului și a istoricului de conversație.

Această simulare de empatie produce un efect imediat de susținere, dar ridică întrebări fundamentale privind autenticitatea prezenței și calitatea relației terapeutice. În timp ce utilizatorul poate percepe sprijin, micro-ritmul interacțiunii –

¹¹Schutz, *On Phenomenology and Social Relations*, pp. 164–166

¹²Peter-Paul Verbeek, *Moralizing Technology: Understanding and Designing the Morality of Things*, University of Chicago Press, Chicago, 2011, p. 2.

pauzele, intonația, ajustările contextuale – este predefinit și lipsit de intenționalitate trăită¹³.

Astfel, experiența devine parțial predictibilă și determinată de pattern-uri statistice, ceea ce modifică natura dialogului terapeutic, reducând posibilitatea unui feedback afectiv autentic și a unei vulnerabilități reciproce reale. Conceptul lui Verbeek privind tehnologiile ca „mediatori morali”¹⁴ oferă o perspectivă pertinentă asupra acestei stratificări a prezenței. Acest cadru explicativ evidențiază modul în care dispozitivele tehnologice participă la configurarea percepțiilor, orientând modul în care actorii înțeleg responsabilitatea, relația și dinamica implicării reciproce în spațiul consilierii. În contextul consilierii asistate algoritmic, tehnologia se inserează în textura dialogului și influențează modul în care se deschide spațiul de sens. Prezența algoritmică introduce variații ale ritmului, ale direcției conversației și ale tonului afectiv, ceea ce modifică felul în care interlocutorul uman trăiește întâlnirea. Interacțiunea terapeutică apare astfel într-un cadru configurat de împletirea dintre inițiativa umană și dinamica generată de sistemul algoritmic, care modelează discret atmosfera și cursul dialogului. Sugerează răspunsuri, generează emoții simulate și modelează deciziile utilizatorului. Această co-participare tehnologică schimbă fundamentele

¹³ Jana Sedlakova, Manuel Trachsel, „Conversational Artificial Intelligence in Psychotherapy: A New Therapeutic Tool or Agent?”, *The American Journal of Bioethics* 23, nr. 5 (2023): pp. 4–10.

¹⁴ Verbeek, *Moralizing Technology*, pp. 41–43.